

– удосконалення механізму взаємодії між усіма учасниками соціально-трудових відносин щодо досягнення збалансованості між продуктивністю праці та її оплатою на засадах підвищення відповідальності роботодавців за своєчасну виплату повного обсягу заробітної платні – як заходу відворонення її стимулюючої функції та підвищення рівня захисту прав найманих працівників.

Список літератури

1. Ушачев, И. Производительность и мотивация труда – важнейшие факторы экономического развития сельского хозяйства [Текст] / И. Ушачев // АПК: экономика, управление. – 2008. – № 1. – С. 2–10.
2. Гончаров, В. Концептуальні проблеми та шляхи підвищення ефективності праці в Україні [Текст] / В. Гончаров // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 2. – С. 33–36.
3. Тимошенко, И. Мотивация личности и человеческих ресурсов [Текст] / И. Тимошенко, А. Соснин. – К. : Европ. ун-т, 2002. – 576 с.
4. Україна у цифрах у 2008 році [Текст] : статистичний збірник / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2009. – 260 с.
5. Регіони України 2009 [Текст] : статистичний збірник / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – 763 с.

Отримано 01.10.2010. ХДУХТ, Харків.
© М.В. Черкашина, І.В. Жарко, 2010.

УДК 336.22

О.В. Ілляшенко, канд. екон. наук (*Сєвєродонецьке відділення Інституту післядипломної освіти та дистанційного навчання Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*)

О.В. Жегус, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

СУТНІСНЕ ТРАКТУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ДЖЕРЕЛА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИЛ

Проведено критичний аналіз поняття «потенціал», наведено класифікацію видів потенціалу, охарактеризовано основні риси потенціалу підприємства.

Осуществлен критический анализ понятия «потенциал», приведена классификация видов потенциала, охарактеризованы основные черты потенциала предприятия.

The concept of "potential" is analysed, the classification of types of potential is considered and the main features of the enterprise potential are described.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Існуючі складні динамічні умови сучасного розвитку економіки України свідчать про необхідність використання нових теоретичних підходів, прикладного інструментарію, які уможливають ефективне подолання складними соціально-економічними системами господарювання різних рівнів невизначеності динамічного ринкового середовища та дають змогу своєчасно адаптуватися до нього. Для ефективного функціонування і забезпечення конкурентоспроможності підприємств та інших суб'єктів господарювання необхідно якісно розвивати матеріально-технічні, структурно-функціональні, соціально-трудова та інші елементи потенціалу. Це зумовлює виключну увагу керівників підприємницьких структур до ефективного управління технологічними та організаційними змінами, а особливо до алгоритмів визначення та використання їхніх потенційних соціально-економічних можливостей. Отже, у сучасних умовах для практиків важливими стають питання щодо формування потенціалу та управління ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду сутності поняття «потенціал» вчені приділяли увагу ще з початку ХХ сторіччя. Потенціал виробничих сил став предметом дослідження В. Вейца, К.Г. Воблія, В.С. Немчинова [1; 2; 7] вивченню «економічного потенціалу» у цей період присвячено роботи Струмиліна С.Г. [10]. У сучасних умовах інтерес науковців до розвитку теоретико-методологічних аспектів формування та оцінки потенціалу підприємства значно зріс, оскільки саме він у визначальній мірі впливає на конкурентоспроможність підприємства, зумовлює його можливості функціонувати в умовах ринку. Серед вітчизняних учених суттєвий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад формування та управління потенціалом підприємства зробили Н.І. Іванов, С.О. Іщук, Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, Є.В. Левина, В.А. Михальська, І.П. Отенко, Сідун В.А., Ю.В. Пономарьова [3-6; 9]. Опрацювання наробок щодо трактування поняття «потенціал» показали наявність однобічного підходу, який не розкриває усієї природи даної категорії, що зумовлює необхідність подальшої розробки та обґрунтування його концепту.

Мета та завдання статті. Дослідити еволюцію та розглянути сучасні уявлення щодо потенціалу, визначити основні підходи до його трактування й на цій основі обґрунтувати поняття потенціалу підприємства, визначити його загальні риси та відмінності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення еволюції наукового розуміння терміну «потенціал» дає змогу зробити висновок, що його запровадження в економічні дослідження було пов'язане з розробкою проблем комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцяті роки минулого століття. У вітчизняній економічній лі-

тературі цей термін трактується як можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь.

У працях В. Вейца [1] та К.Г. Волого [2] знайшло обґрунтування поняття потенціалу виробничих сил як потенційної можливості країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення. Згодом С.Г. Струмилін [10] запровадив поняття «економічний потенціал», під яким мав на увазі сукупну виробничу силу праці всіх працездатних членів суспільства. Немчинов В.С. [7] досліджував «потенціал розширеного виробництва», який характеризує ресурсні можливості національної економіки щодо економічного зростання.

У розвитку сучасних уявлень про потенціал можна виділити три напрями. Представники першого (Д. Черников, С. Белова, Є. Фігурнов та ін.) стверджують, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. Поняття «потенціал» і «ресурси» не слід протиставляти. Потенціал (економічний, підприємницький, виробничий) – розглядається як «узагальнена, збірна характеристика ресурсів», прив'язана до місця та часу. У літературі трактування поняття «потенціал» як певної сукупності ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язаних із функціонуванням виробництва та прискоренням науково-технічного прогресу, знаходить все більше прихильників. До складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу вдосконалення виробництва. Сюди ж включають і сукупність ресурсів, яка забезпечує необхідний рівень організації виробництва та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніших його характеристик.

Друга група авторів уявляє потенціал як систему матеріальних та трудових чинників (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Основою для такого підходу є висловлювання К. Маркса про те, що засоби праці, предмет праці та робоча сила як чинники виробництва та елементи утворення нового продукту виступають як можливості, що підкреслює їхній потенційний характер. Іванов М.А., Одегов Ю.Г., Андреев К.Л. та інші стверджують, що дослідження ефективності розвитку економіки мають базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на потенційних можливостях виробництва [3; 8].

Учені третього напрямку розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Потенціал, на їхню думку, – це цілісне уявлення про

єдність структури і функції об'єкта, вияв їх взаємозв'язку. На цій основі робиться висновок про сукупні можливості колективу виконувати певні завдання – чим вдаліше склалася структура об'єкта, тим більше відповідають один одному його структурні та функціональні елементи та тим вищими будуть його потенціал і ефективність. Визначення поняття потенціалу має не лише важливе наукове, а й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки, вимірювання й управління.

Виходячи з проведеного дослідження вважаємо, що під потенціалом підприємства необхідно мати на увазі певну динамічну сукупність усіх функціонуючих наявних й альтернативних ресурсів, залучених у сферу виробництва та управління, яка характеризує здатність господарської системи виконувати свої функції з уточненням можливостей виробничих сил для досягнення певного ефекту.

Уявлення щодо багатогранності потенціалу дає різноманітність його видів. Федоніним О.С. була запропонована наступна, досить широка, класифікація видів потенціалів за різними ознаками (рисунок).

Потенціал підприємства – це складна, динамічна, поліструктурна система. Ця агломерація має певні закономірності розвитку, від уміння використати які, вирішальною мірою, залежить ефективність економіки, темпи та якості її зростання. Отже, потенціал підприємства характеризується чотирма основними рисами.

Перша риса. Потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в тій чи іншій сфері соціально-економічної діяльності, причому не тільки реалізованими, а й нереалізованими з будь-яких причин.

Друга риса. Можливості будь-якого підприємства здебільшого залежать від наявності ресурсів і резервів (економічних, соціальних), не залучених у виробництво. Тому потенціал підприємства характеризується також і певним обсягом ресурсів, як залучених у виробництво, так і ні, але підготовлених для використання.

Третя риса полягає в тому, що потенціал підприємства визначається не тільки і не стільки наявними можливостями, але ще й навичками різних категорій персоналу до його використання з метою виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку виробничо-комерційної системи.

Четверта риса. Рівень і результати реалізації потенціалу підприємства (обсяги виробленої продукції або отриманого доходу (прибутку)) визначаються також формою підприємництва та адекватною їй організаційною структурою.

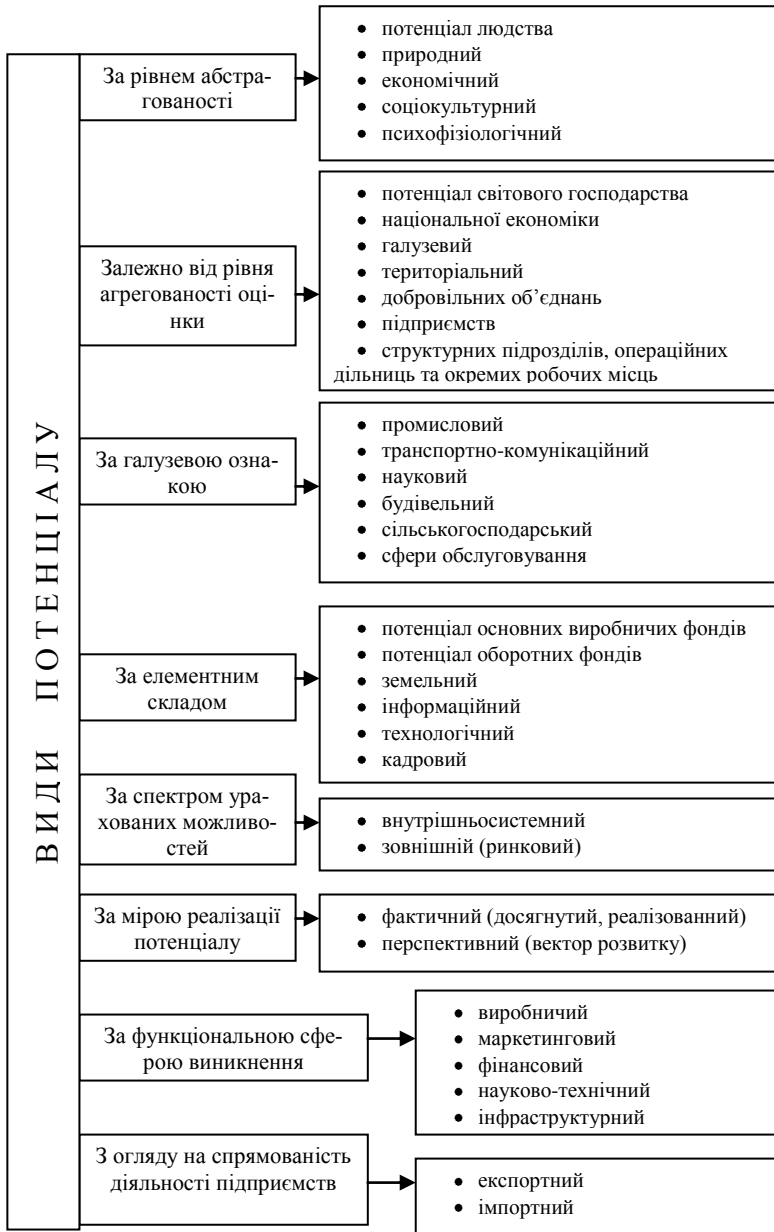

Рисунок - Класифікація видів потенціалу

Спираючись на основні характеристики потенціалу підприємства, можна стверджувати, що його модель визначається:

- обсягом та якістю наявних у нього ресурсів (кількістю зайнятих працівників, основними виробничими і невиробничими фондами або матеріальними запасами, фінансовими та нематеріальними ресурсами – патентами, ліцензіями, інформацією, технологією);

- можливостями керівників та інших категорій персоналу створювати певні види продукції, інакше кажучи, їхнім освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним та мотиваційним потенціалом;

- можливостями менеджменту оптимально використовувати наявні ресурси підприємства (професійною підготовкою, талантом, умінням створювати й оновлювати організаційні структури підприємства);

- інформаційними можливостями, тобто можливостями підприємства генерувати і трансформувати інформаційні ресурси для використання їх у виробничій, комерційній та управлінській діяльності;

- інноваційними можливостями підприємства щодо оновлення техніко-технологічної бази виробництва, переходу на випуск нової конкурентоспроможної продукції, використання сучасних форм і методів організації та управління господарськими процесами;

- фінансовими можливостями залучення коштів, що їх бракує (кредитоспроможністю, внутрішньою та зовнішньою заборгованістю у сфері фінансів);

- іншими можливостями.

Разом усі ці можливості створюють сукупний (економічний та соціальний) потенціал підприємства, який стосовно аналогічного потенціалу, будь-якого іншого підприємства відображає рівень його конкурентоспроможності.

Висновки. Усе вищеподане свідчить про те, що й досі домінує однобічний підхід до економічного трактування суті потенціалу – або як до сукупності ресурсів, або як до здатності господарської системи випускати продукцію, або як до можливості виробничих сил досягати певного ефекту. Таким чином, визначення поняття потенціалу має не тільки важливе наукове, а й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки, вимірювання й управління.

Список літератури

1. Вейц, В. Потенциальные и кинетические производительные силы мирового хозяйства [Текст] / В. Вейц. – М., 1927. – Кн. 1. – С. 22.
2. Воблий, К. Г. Производительные силы Украины. Техника, экономика и право [Текст] / К. Г. Воблий // Науч. записки Института нар. хозяйства. – 1924. – № 4-5. – С. 126–149.
3. Производственный потенциал: обновление и использование [Текст] / Н. И. Иванов [и др.]. – К. : Наукова думка, 1989. – 254 с.

4. Ішук, С. О. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку [Текст] : монографія / С. О. Ішук. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 278 с.
5. Краснокутська, Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст] / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
6. Лапин, Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия [Текст] : монографія / Е. В. Лапин. – Суми : Университетская книга, 2004. – 360 с.
7. Немчинов, В. С. Экономико-математические методы и модели [Текст] : избр. произв. : в 6 т. / В. Немчинов. – М., 1967. – Т. 3. – С. 207.
8. Одегов, Ю. Г. Трудовой потенциал предприятия: пути эффективного использования [Текст] / Ю. Г. Одегов, В. Б. Бычин, К. Л. Андреев ; под ред. Н. А. Иванова. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1991. – 172 с.
9. Отенко, И. П. Методологические основы управления потенциалом предприятия [Текст] : монографія / И. П. Отенко. – Х. : ХНЭУ, 2004. – 216 с.
10. Струмылин, С. Г. К вопросу об изменении народного благосостояния [Текст] / С. Г. Струмылин // Вопросы статистики. – 1954. – № 5. – С. 12–28.

Отримано 01.10.2010. ХДУХТ, Харків.

© О.В. Ілляшенко, О.В. Жегус, 2010.

УДК 336.722.8:664.61

Л.І. Безгінова, канд. екон. наук

Р.М. Бугріменко, канд. екон. наук

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Досліджено стан формування фінансових ресурсів у хлібопекарській промисловості. Виявлено основні чинники, що впливають на ефективність управління капіталом на підприємствах галузі.

Исследовано состояние формирования финансовых ресурсов в хлебопекарской промышленности. Выявлены основные факторы, влияющие на эффективность управления капиталом на предприятиях отрасли.

The state of forming of financial resources is investigational in baking of bread. Main factors that influencing on efficiency of management by an industry enterprises' capital are exposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Хлібопекарська галузь є однією з найважливіших галузей агропромислового комплексу України, що здатна задовольнити потреби всього населення країни у хлібі. Під час переходу до ринкової економіки вітчизняне хлібопекарство, унаслідок упровадження економічних реформ, зазнало ради-